

**Slovenské centrum pre komunikáciu a rozvoj, n. o.
15. ročník EUSTORY 2019/2020**

**Božie muky
Príbeh malej architektonickej stavby v kontexte udalostí miesta a života
miestnych obyvateľov**

Strážca Dubovice

**Vypracoval: Ján Ondrej
Trieda: 4. B, Spojená škola, Ľ. Podjavorinskej 22, Prešov
Šk. rok: 2020/2021
Konzultant: Mgr. Slávka Vaníková**

Obsah

Úvod.....	3
Dubovica.....	4
Strážca dediny – sv. Ján Nepomucký	4
Pútnický kríž a blesk.....	6
Buková hora.....	7
Odlievané kríže	8
Záver	9
Zoznam použitej literatúry	9

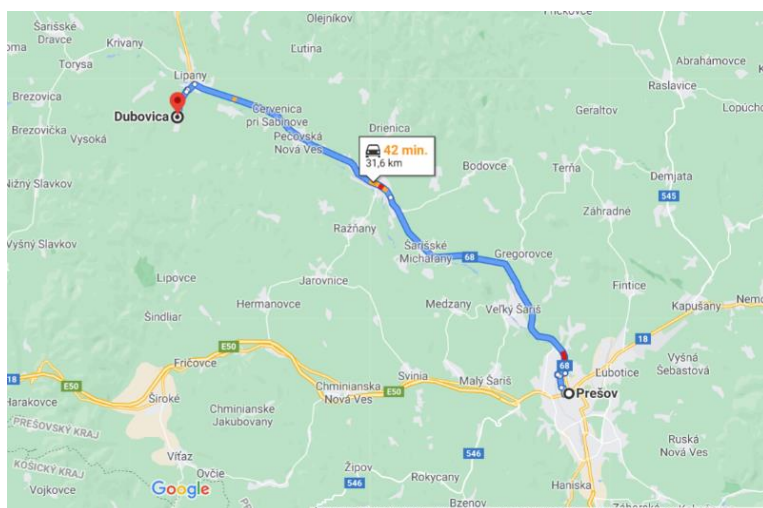
Úvod

Božia muka alebo Božie muky je malý náboženský stavebný objekt v tvare kamenného, murovaného stĺpa alebo štvorbokého murovaného a omietnutého piliera s pätou, driekom, hlavicou, ktorý nesie (často na vrchole so strieškou a krížom vybavenú) schránku, v ktorej je pašiový obraz, socha svätca alebo reliéf. Je to druh prícestnej kaplnky.

Božie muky sú dielom ľudovej architektúry a budovali sa (na Slovensku v 15.-19. storočí) uprostred dediny, pri rázcestiach, pri výpadových cestách, pri kostoloch alebo na iných významných a legendárnych miestach na pamiatku šťastných či naopak tragických udalostí v živote dediny, pospolitosti alebo jednotlivcov (napr. uzdravenie z ťažkej choroby, morová epidémia, uctenie mŕtvych, uzmierenie sporov o majetok a pod.).

Výstavba kaplniek a krížov slúži na spomienku tých, ktorí danú kaplnku či kríž postavili, pretože na mnohých z nich nachádzame meno sponzorov, darcov. Sú aj také kríže, kde nevieme určiť rok alebo meno darcu.

V našej obci sa nachádzajú kríže, socha a kaplnka, ktorých úmysel postavenia je rôzny.

centra mesta Lipany. Nachádza sa 32 km od Prešova, kam dochádzam každý deň do školy.

Dubovica je obec na Slovensku v okrese Sabinov. Najvýznamnejšou pamiatkou je rímskokatolícky, pôvodne ranogotický Kostol Obetovania Pána z konca 13. storočia. Leží v severozápadnej časti Šarišskej vrchoviny v údolí Dubovického potoka, pravého prítoku Torysy, 2 km južne od

Strážca dediny – sv. Ján Nepomucký

V Dubovici boli donedávna dve rovnaké sochy sv. Jána Nepomuckého s podstavcom. Obidve boli vyrobené z pieskovca. Boli osadené v roku 1813 na pamiatku povodne, ktorá siahala až do tejto výšky. Jedna bola hneď pred vstupom do dediny, druhá v dedine (bude o nej ešte zmienka). Zub času sa však postupne do nich zahryzol. Sochu na začiatku obce zničil skôr, a to v 50.-tych rokoch 20. storočia. Na tom istom mieste bol postavený kríž ako pripomienka povodne i sochy sv. Jána Nepomuckého. Je to kamenný

kríž so železným Umučením. Nad krížom je osadená plechová striežka. Okolo kríža je železné zábradlie (ohrada, aby zabránila prístupu zvierat) Neďaleko prvého kríža pred vstupom je aj kríž, ktorý je situovaný na križovatke tvaru T, kde sa pripája poľná cesta k miestnemu letisku. Prečo a kto je darcom kríža nie je známe. Tento kamenný kríž má na sebe železné Umučenie. Okolo kríža je nižší plotík.

Neďaleko prvého kríža pred vstupom je aj kríž, ktorý je situovaný na križovatke tvaru T, kde sa pripája poľná cesta k miestnemu letisku. Prečo a kto je darcom kríža nie je známe. Tento kamenný kríž má na sebe železné Umučenie. Okolo kríža je nižší plotík.

Následne po ceste smerom ku kostolu je umiestnená súkromná kaplnka vo dvore, o ktorej sa vie, že je v nej socha sv. Jána Nepomuckého. Má betónový základ, drevenú, polychromovanú sochu, sklenenú výplň a strechu vyrobenú zo železa. Túto kaplnku vo svojom vlastnom dvore vlastnoručne vyrobil Ján Lipovský Lipofčak.

Ďalej po ceste bližšie ku kostolu máme novú sochu sv. Jána Nepomuckého, ktorá je postavená cez cestu oproti pôvodnej soche z pieskovca (o ktorej sme sa zmienili na začiatku), do ktorej sa zahryzol zub času. Dnes už táto socha neexistuje. Pamiatku na ňu máme

iba v podobe priloženej fotografie. Pôvodná socha bola vyhotovená z pieskovca z prvej polovice 18. stor.

Sv. Ján Nepomucký je uctievaný ako mučeník spovedného tajomstva a patrón pri prírodných pohromách a povodniach.

S istotou už od 18. storočia stáli v našej obci dve pieskovcové sochy sv. Jána Nepomuckého.

Umiestnenie sôch pripomínalo pokiaľ siahala voda pri povodniach, ktoré kedysi postihovali našu obec. Socha v strede obce kvôli značnému poškodeniu bola definitívne odstránená v roku 2018.

Posledná ničivá povodeň nás postihla 20. júla 1998. Vtedy búrky zaplavili desiatky obcí. Extrémne búrky zasiahli 82 obcí v oblasti Šarišskej vrchoviny, Levočského pohoria a Braniska. Pršať začalo o 15.00 h a už o necelú pol hodinu boli zaplavené obce Renčišov, Dubovnica, Uzovské Pekľany, Lipany, Jarovnice a ďalšie obce Prešovského a Košického kraja. (in: <https://www.tvnoviny.sk/domace/1927777-katastrofa-aka-nema-u-nas-obdobu-pred-20-rokmi-zabijala-v-jarovniciach-privalova-vlna>)

Kríž, ktorý je postavený na kostolnom dvore dali postaviť Ján a Juraj Ceperkovci v roku 1912.

Pútnický kríž a blesk

Od dávna naši farníci chodievali peši do Levoče a aj v dnešných časoch sú tieto pešie púte veľmi obľúbené, čoho dôkazom sú vo väčšine mladí ľudia v počte 70 ľudí. Pri každej púti sa spomína smutná udalosť, ktorá sa stala v poli za Brutovcami, v chotári obce Olšavica. Počas búrky zasiahol pútnika, ktorý

niesol železný kríž, blesk a ten následkom tejto sily zahynul. Od vtedy nosievajú pútnici drevený kríž, je ľahší a bezpečnejší. A preto sa pri kríži, ktorý je tu zachytený na fotografii, pútnici cestou domov z púte vždy zastavia na krátku modlitbu.

Kríž dali vystaviť Jan Stefan, András Martonyak a Stefan Krankota v r. 1923. Tento kríž sa zlomil pri povodni, po ktorej sa veriaci pozbierali na obnovu v r. 1998. Je vyrobený z kameňa, na sebe má železné Umučenie.

Za dedinou smerom k lesu pri poľnej ceste je postavený kríž, ktorý dala vyrobiť na pamiatku rod. Timčová v r. 1977. Je vyhotovený z kameňa, Umučenie je zo železa. Ohrada zo železa chráni tento kríž pred jeho poškodením.

V našej obci sa nachádzajú ešte dva kríže. Jeden je na zadných Bandovciach, pri ktorom sa modlia pútnici, ktorí putujú smerom do Levoče, ten dal vybudovať Eduard Dobay.

Buková hora

Druhý sa nachádza na Bukovej hore. Hfстка veriacich sa tam rozhodla pri príležitosti 20. výročia od povodne postaviť kríž. Je špecifický tým, že je celý z hliníka a netradične veľký oproti Umučeniu, ktoré je z kovu. Tá veľkosť kríža je úmyselne taká, pretože je nasvietený cez solárne panely a vidno ho zo širokého okolia. Je to najnovší a technicky najmodernejší kríž novodobej histórie, pri ktorom sa konajú bohoslužby. Prvá spojená s požehnaním kríža sa konala v sobotu 1.9.2018. V ďalšom roku sa uskutočnili dve sv. omše: 20.7.2019 a 14.9.2019. v roku 2020 sa pre nepriazeň počasia sv. omša slúžila v našom kostole, ktorú celebroidal pán dekan ThLic. Tomáš Čap.

Odlievané kríže

Ako bonus ponúkame dva odlievané kríže z liatiny, ktoré boli vyrobené pred vyše sto rokmi. Sú to tzv. náhrobné kríže, ktoré boli osadené nad hrobmi zosnulých, ktorí boli pochovaní na kostolnom dvore. V posledných časoch sa ohrady hrobov zrušili a kríže boli premiestnené do hospodárskej budovy fary. Pred niekoľkými rokmi boli očistené pieskovaním a natreté čiernou farbou. Sú to majstrovské diela a ich hodnota je nielen historická, ale aj umelecká.

Záver

Som vďačný pani učiteľke Vaníkovej, že nám zadala takúto prácu, pri ktorej som mohol osloviť našich susedov, spoluobčanov, miestneho farára. Mal som čas porozprávať sa s babkou i druhými starými rodičmi. Prelistovať miestnu kroniku a na bicykli obehnuť a pofotiť Božie muky v našej dedine.

Napísaním príbehu malej sakrálnej architektonickej stavby v súvislosti so životom miestnych obyvateľov a udalostí, ma veľmi obohatilo. Teraz už viem, že stavať kríže , či Božie muky, má zmysel , pretože zanechávajú odkaz o dejinách .

Zoznam použitej literatúry

Sedlák, Peter: Dubovica, Vienaľa Košice, 2006.

Farská kronika

<https://farnostdubovica.wordpress.com/2019/03/31/krizova-cesta/>

https://www.tvnoviny.sk/domace/1927777_katastrofa-aka-nema-u-nas-obdobu-pred-20-rokmi-zabijala-v-jarovniciach-privalova-vlna

<http://obecdubovica.sk/o-obci-2/povoden-1998/>